

Ірина Бенько

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СТАНУ СИСТЕМИ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена проблемам розвитку споживчої кооперації, розглянуто фактори, під впливом яких складається регіональний тип споживання та проблеми побудови системи показників ефективності торгової діяльності.

Державний сектор, який ще недавно домінував у сфері торгового обслуговування населення, репрезентований муніципальними підприємствами – суб'єктами господарювання, що наділені державним основним і обіговим капіталом.

Кооперативний сектор включає в себе підприємства споживчої кооперації. Споживчі товариства, як об'єднання споживачів, створені для торгового обслуговування в першу чергу членів-пайщиків та сільського населення регіону.

Приватний сектор охоплює заново створені підприємства торгівлі в різних організаційних формах і приватизовані торгові підприємства. Цей сектор займає найбільш домінуючі позиції на ринку.

Торгове обслуговування сільського населення в основному здійснює споживча кооперація. Займаючи монопольне положення на споживчому ринку села, вона не обмежує своїх функцій торговим обслуговуванням населення, а спрямовує їх на більш повне і ефективне використання місцевих сировинних і продовольчих ресурсів не тільки громадського та особистого підсобного господарства. Тим самим споживча кооперація збільшує зайнятість сільського населення, створює умови для більш ефективного використання трудових ресурсів, що є важливим фактором формування грошових доходів населення.

Сфера торгового обслуговування у відповідності з її функціональним призначенням покликана найбільш повно задовільнити потреби населення з урахуванням їх регіональних особливостей. Споживча кооперація, як складова сфери торгового обслуговування, забезпечує потреби сільського населення. Не можна не погодитися з думкою А.Р.Бернвальда, що із зростанням ролі торгівлі у забезпеченні матеріальних умов життя сільського населення, в постійному усуненні соціально-економічних відмінностей між містом і селом, все більш актуальною стає проблема удосконалення територіальної організації системи торгового обслуговування в різних економічних районах країни з врахуванням комплексу регіональних факторів. Перспективному розвитку окремих питань функціонування споживчої кооперації присвячені роботи Бернвальда А.Р., Бойка Є.І., Гребнева А.І., Козоріз М.А., Наговідиної Л.Н., Фрідмана А.Н. та інших.

Споживча кооперація, забезпечуючи виробництво і реалізацію значної маси товарів народного споживання, займає сьогодні важливе місце в структурі економіки. Підсумовуючи викладене, можна узагальнити переваги і недоліки конкурентних позицій споживчої кооперації в сучасних умовах.

До переваг слід віднести наступні моменти:

1. Наявність значного сегменту ринку, в якому споживча кооперація домінувала на протязі значного періоду.
 2. Наявність потужної матеріально-технічної бази у виробничій і невиробничій галузях.
 3. Специфіка споживчої кооперації, яка виражається в наявності закінченого відтворювального циклу „заготівля сільськогосподарської продукції – переробна галузь – торгівля і громадське харчування”.
 4. Розвинута виробнича і соціальна інфраструктура.
- Недоліки характеризуються наступним:

1. Погіршення структури кадрового потенціалу, відтік молодих спеціалістів.
2. Інертність працівників торгових підприємств, відсутність підприємницьких якостей у деяких керівників і спеціалістів.
3. Стереотип поведінки персоналу, що безпосередньо працює із споживачем.
4. Недиференційована система оплати праці працівників.
5. Недооцінка конкурентів.

Таким чином, споживча кооперація володіє серйозним арсеналом засобів для підтримки і зміцнення своєї конкурентоздатності, підвищення рівня торгового обслуговування сільського населення, які при ефективному використанні допоможуть зміцнити стартові позиції кооперативного сектора торгового обслуговування населення.

В сучасних умовах, коли підприємствам необхідно підпорядковуватися вимогам ринку, коли ринкова конкуренція стає все більш жорсткою, з'являються більш вишукані та делікатні методи і форми конкуренції на ринку, перед сферою торгового обслуговування населення постає велике коло завдань по посиленню конкурентних позицій торгових організацій і підприємств. При цьому необхідно враховувати не тільки показники ефективності діяльності, але й характеристики їх стану на ринку.

Побудові системи показників ефективності торгової діяльності з виділенням узагальнюючого показника ресурсовіддачі були присвячені ряд робіт професора Курбетєєва В.А. На наш погляд, розроблені ним підходи до побудови системи показників ефективності торгівлі можуть бути використані для визначення системи показників конкурентоспроможності. Показники ефективності класифікувались в першу чергу в залежності від виду ресурсів. При чому ефективність використання всіх видів ресурсів має рівну значимість для формування конкурентних позицій торгових організацій і підприємств.

Роздрібний товарообіг виражає економічні відносини, що виникають на завершальній стадії руху матеріальних благ – переходу із сфери обігу у сферу споживання шляхом обміну на грошові доходи населення. Він характеризує об'єм продажу товарів населенню для задоволення особистих потреб.

Комплексне вивчення і оцінка роздрібного товарообороту в регіональному аспекті буде неповним без врахування даних прогнозування купівельного попиту. Використання найважливіших показників диференціації товарообороту при прогнозуванні є необхідною умовою підвищення рівня економічного обґрунтування перспектив його зростання в регіоні. Без визначення потреб з врахуванням їх відмінностей, неможливо розв'язати завдання по задоволенню попиту населення, а відтак, і по вивченню сегментів ринку, на які зорієнтовані певні групи товарів. Актуальність вивчення регіонального аспекту попиту і пропозиції зумовлено тим, що поряд з тенденцією згладжування територіальних особливостей на рівні товарної структури попиту населення ще залишаються істотні різниці в попиті покупців різних частин країни, на що впливає дія факторів місцевого порядку (природно-кліматичні, національні і інші). Специфічне географічне положення району, ступінь освоєння, особливості формування балансу трудових ресурсів, умови життя населення – всі ці і інші регіональні особливості впливають як на масштаби і ефективність виробництва, так і на сферу обслуговування, відбиваються на рівні життя населення, на демографічних процесах.

Створити основу для конкретизації регіонального аспекту попиту та кількісного його визначення із застосуванням економічних важелів з метою прогнозування дозволяє вивчення товарно-територіальної структури попиту. Споживчий попит повинен розглядатися як конкретне регіональне поняття, оскільки він формується, визначається і задовольняється в умовах конкретної території, котра зумовлює його регіональні особливості або тип споживання.

Фактори, під впливом яких складається регіональний тип споживання, можна умовно розділити на чотири групи:

- демографічні (чисельність, статеві-вікова структура населення, розмір і склад сімей, міграція населення);
- економічні (рівень доходів населення, рівень і динаміка цін);
- соціальні (співвідношення питомої ваги міського і сільського населення, культурно-освітній рівень, мода, національні і місцеві традиції і звички);
- природно-кліматичні (середньорічна температура повітря, кількість опадів, відносна вологість, висота над рівнем моря).

З кожної групи вибирають найбільш вагомий кількісний показник. Серед демографічних факторів найбільшої уваги заслуговують чисельність населення, склад і розмір сімей. В групі економічних факторів на перше місце висувається рівень грошових доходів. Деякі автори вважають його єдиним істотним фактором і тільки з ним пов'язують всі найважливіші зміни попиту та споживання. Не відкидаючи значимості даного фактора і його великого впливу на попит, було б неправильно відносити всі інші економічні фактори до другорядних, особливо рівень і динаміку цін в даний час. Серед соціальних факторів найбільш синтетичним по характеру, з одного боку, і найбільш конкретним кількісно – з іншого, слід вважати співвідношення питомої ваги міського і сільського населення, інші фактори з цієї групи визначити важко.

Група природно-кліматичних факторів в більшості досліджень відноситься до числа найважливіших, а детальна їх характеристика наводиться в економічній літературі. Природно-кліматичні фактори часто виступають істотними регуляторами, що викликають регіональну диференціацію попиту і споживання. Із цієї групи факторів найважливішим слід вважати

середньорічну температуру повітря, на основі якої враховується дія більшості інших природно-кліматичних особливостей території.

Таким чином, роздрібний товарооборот, як комплексний синтетичний показник масштабу господарської діяльності торгового підприємства, одночасно може характеризувати, з точки зору суб'єкта споживачів його послуг, рівень і якість торгового обслуговування населення. Об'єм роздрібного товарообороту в розрахунку на одного споживача чи на душу населення характеризує рівень торгового обслуговування населення, а структурні показники визначаються в товарному, територіальному, організаційному розрізах. Гадаємо, що на даному етапі назріла необхідність розробки Національної програми сприяння створенню і діяльності кооперативних формувань на селі як форм економічного і соціального самозахисту населення, а також прийняття необхідних правових актів і нормативних документів для реалізації цієї програми.

Література

1. Гайдуцький П.І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території// Економіка АПК, 2005.–№11.–С.43-48. 2. Кирленко І.Г. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарського виробника// Економіка АПК, 2005.–№1.–С.40-45. 3. Музика П.М. Підвищення ефективності інноваційної підприємницької діяльності в сільськогосподарському виробництві// Економіка АПК, 2005.–№6.–С.64-67. 4. Червінька С.Л. Удосконалення аналізу фінансового результату сільськогосподарських підприємств// Агроінком, 2005.–№3.–С.89-90.

Iryna Ben'ko

PROBLEMS OF THE MODERN STATE OF SYSTEM OF CONSUMER CO-OPERATION ARE IN UKRAINE

The article is devoted the problems of development of consumer co-operation, factors which a regional type of consumption and problem of construction of the system of indexes of efficiency of auction activity is under act of are considered.